

**BİREYCİLİK VE TOPLULUKÇULUK DEĞERLERİNİN ÖLÇÜLMESİ:
BENLİK KURGUSU (SELF CONSTRUAL SCALE; SCS) VE INDCOL
ÖLÇEKLERİNİN TÜRKÇE GEÇERLEMESİ***

DOÇ. DR. S. ARZU WASTI

Sabancı Üniversitesi, Yönetim Bilimleri Fakültesi

awasti@sabanciuniv.edu

SELİN ESER ERDİL

Sabancı Üniversitesi, Yönetim Bilimleri Fakültesi

seline@su.sabanciuniv.edu

* Bu makale 15. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi'nde (27- 29 Mayıs 2007, Sakarya) sunulan bir bildirinin geliştirilmiş şeklidir.

**BİREYCİLİK VE TOPLULUKÇULUK DEĞERLERİNİN ÖLÇÜLMESİ:
BENLİK KURGUSU VE INDCOL ÖLÇEKLERİNİN TÜRKÇE GEÇERLEMESİ**

ÖZET

Bu çalışma ile bireycilik ve toplulukçuluk değerlerini bireysel düzeyde ölçmek üzere sıklıkla kullanılan, Benlik Kurgusu (*Self Construal Scale; SCS*) (Singelis, 1994) ile INDCOL ölçeklerinin (Singelis ve diğerleri, 1995) Türkçedeki psikometrik özellikleri değerlendirilmiştir. Üç farklı çalışan örnekleminde elde edilen veriler üzerinde yapılan analizler neticesinde SCS'nin geçerliği desteklenmemiş ve ölçeğin yapısının kuramsal olarak da gözden geçirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. INDCOL ölçeğinin ise gerek faktör analizleri gerek korelasyon analizleri ile geçerlemesi sonucunda daha güvenilir bir ölçek olduğu sonucuna varılmıştır. Ancak Türkiye ortamında daha anlamlı olabilecek maddelerle geliştirilmesi önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Bireycilik, toplulukçuluk, SCS, INDCOL, ölçek geçirme

**MEASUREMENT OF INDIVIDUALISM AND COLLECTIVISM:
VALIDATION OF SELF CONSTRUAL SCALE AND INDCOL IN TURKISH**

ABSTRACT

This study evaluated the psychometric properties of the Turkish versions of Singelis's (1994) Self Construal Scale (SCS) and Singelis et al.'s (1995) INDCOL scale, both designed to measure individualism and collectivism at the individual level. Using data from three different samples of Turkish employees it was concluded that SCS had poor construct validity and required theoretical revision. Although the INDCOL measure displayed stronger psychometric properties, addition of emic (culture specific) items may enhance its validity.

Keywords: Individualism, collectivism, SCS, INDCOL, scale validation

Özellikle Hofstede'nin (1980) belli başlı kültürel değerleri tanımlayan ve onların örgütsel değişkenlerle ilişkilerini ortaya koyan geniş çaplı araştırmasından bu yana Kuzey Amerika kaynaklı örgütsel modellerin başka kültürlerde geçerliğinin sorgulanması hız kazanmıştır. Gerek Hofstede (1980) gerekse onu takiben daha gelişkin kuram ve yöntem ile ortaya çıkan GLOBE araştırması (House, Hanges, Javidan, Dorfman ve Gupta, 2004) tarafından kültürlerarası farklılaşmayı açıklamak üzere çeşitli boyutlar önerilmiştir. Ancak bireycilik ve toplulukçuluk hem kuramsal hem de görgül örgütsel çalışmalarda en çok incelenen kültürel farklılaşma unsurlarıdır (Triandis, 1995). Toplulukçu kültürleri bireyci kültürlerden ayıran temel özellik toplulukçu kültürlerde kişinin kendisini bağımsız bir birey olarak değil bir grubun (örn., aile, kavim, ulus vb.) parçası olarak görmesi, bunun sonucunda da bireysel amaç ve davranışlarının grubunun norm ve beklentileri ile uyumlu olmasını sağlamak kaygısıdır (Markus ve Kitayama, 1991; Triandis, 1995). Bireyci kültürlerde ise kişinin amaçları ait olduğu gruba ortak olmayabilir; anlaşmazlık halinde kişinin amaçları önceliklidir.

Bireycilik-toplulukçuluk çerçevesinde yapılan kültürlerarası çalışmaların çoğunda Hofstede'nin (1980) ülke düzeyinde yaptığı araştırmanın bulgularına atıfta bulunarak kültürün ülke (veya tabiiyet) ile tanımlandığı ve bir ülkenin tüm bireylerinin kültürel değerlerinin aynı olduğunun varsayıldığı gözlenmektedir. Ancak, Hofstede'nin örgütsel alanda ölçtüğü bu değerler, yaşamın başka alanlarında (örneğin, kamusal, sosyal) farklılık gösterebilirler.

Analiz düzeyi açısından bakıldığında da günümüz toplumları çoğunlukla yeknesak olmadığından ülke düzeyinde sunulan bulguların bireysel düzeyde ölçümleme için de geçerli olduğunu söylemek hatalı olur. Aynı ülkedeki bireylerin kültürel eğilimleri birbirinden farklılık gösterebilir (Triandis, 1995); bu durum çeşitli göçmen ulusları

barındıran kalkınmış ülkelerde olduğu gibi Türkiye gibi hızlı değişim yaşayan, geçiş sürecindeki (*transitional*) toplumlarda da söz konusudur (Farh, Hackett ve Liang, 2007; İmamoğlu ve Aygün, 2004). Nitekim Göregenli'nin (1995) çalışması Türkleri bireyci veya toplulukçu olarak sınıflandırmanın mümkün olmadığını göstermektedir. Dolayısıyla bireysel düzeydeki sosyal-psikolojik süreçleri anlamak için yine birey düzeyinde kültürel değerler ölçümlemesi yapmak önem kazanmaktadır.

Benzer şekilde değerlerin zaman içinde sabit kaldıklarını varsaymak da hatalı olmaktadır (Oyserman, Coon ve Kimmelmeier, 2002). Nitekim Schaffer ve Riordan (2003) kültürlerarası çalışmalarda kullanılan yöntemleri değerlendirdikleri makalelerinde araştırmanın konusu olan kültürel boyutların doğrudan ölçülmesi gerektiğinin, aksi takdirde gözlemlenen farklılıkların kültürel değerlerden kaynaklandığının iddia edilemeyeceğinin altını çizmektedirler. Bunun yanı sıra ülke seviyesinde yapılacak analizlerde, örneklem grubunun toplumun tüm katmanlarını temsil etmesi gerekir. Örneğin, Gudykunst ve Lee (2003) kültürlerarası çalışmalarda seçilen örneklemin toplumun genel bireycilik-toplulukçuluk karakterini yansıtmadığı hallerde, bu kültürel değerlerin birey düzeyinde ölçülerek araştırmalarda ortak değişen (*covariate*) olarak analize dahil edilmesi gerektiğine değinmektedirler.

Bu çalışmanın amacı bireycilik ve toplulukçuluk değerlerini birey düzeyinde ölçmek üzere Kuzey Amerika'da geliştirilmiş iki ölçeğin (Benlik Kurgusu ve INDCOL ölçekleri) Türkçe tercümelerinin psikometrik özelliklerini değerlendirmektir. Bilindiği gibi belli bir ortamda geliştirilen, güvenilirlik ve geçerlikleri kabul edilen ölçeklerin, farklı kültürlerde kullanılmadan önce o kültürlerdeki örneklerle geçirme ve güvenilirliklerinin sınanması gerekmektedir (Schaffer ve Riordan, 2003). Her ne kadar bu ölçeklerin Türkçe tercümeleleri çeşitli araştırmalarda kullanılmış ise de çoğunda

öğrenci örneklemi kullanılmış ve detaylı geçerleme bulgusu raporlanmamıştır. Bu çalışmayla ölçeklerin çalışan örneklemi ile elde edilen psikometrik özellikleri aktararak yapılan değerlendirmelerin Türk yönetim organizasyon yazınında kültürel değerleri konu alan gelecekteki araştırmalara faydası olacağı umulmaktadır.

Bireycilik-Toplulukçuluk Boyutları ve Bireysel Düzeyde Ölçümü

Bireycilik ve toplulukçuluk boyutlarının bireysel düzeyde kavramsallaştırılması ve ölçümlemesinde Triandis'in (1989; 1995) öznel kültür kavramını geliştirdiği çalışmaları büyük rol oynamıştır. Öznel kültür, bir kültürün dil, semboller, fikirler, inançlar, değer yargıları ve normlar gibi maddi olmayan yanlarını temsil etmektedir. Triandis (1995) bireycilik ve toplulukçuluğun öznel kültürün bir parçası olduğunu, dolayısıyla bireyin değerlerinde, tutumları ve/veya davranışlarında, diğer bir deyişle kişinin benliğinde izlenebileceğini öngörmektedir. Bu doğrultuda bireyciliğin kültürel anlamda öznel yansıması *özerk benlik*, toplulukçuluğun kültürel anlamda öznel yansıması için ise *ilişkisel benlik* ifadeleri bireycilik ve toplulukçuluk terimleriyle eşanlamli olarak kullanılmaktadır. Markus ve Kitayama'da (1991) vurgulandığı üzere bireyci toplumlarda ortalamada daha fazla özerk benlik sahibi bireyler bulunmaktadır. Özerk benlikli kişilerde özgünlük, farklı olmak ve kişisel amaçları gerçekleştirmek önemli olduğundan kişinin yetenekleri, duyguları, düşünceleri, bireysel ihtiyaç ve tercihleri sosyal ortamlarda bireyin davranışlarını belirler, yönlendirir (Markus ve Kitayama, 1991). Toplulukçu toplumlarda ise ilişkisel benlik yaygındır. İlişkisel benlik sahiplerinde, kişi için anlam ifade eden ilişkilere taraf olan *başkalarının* duygu, düşünce, ihtiyaç ve tercihleri sosyal davranışı belirler, düzenler ve yönlendirir (Markus ve Kitayama, 1991). İlişkisel benlik sahibi kişilerin bireysel özellikleri, tercihleri çoğunlukla ikinci planda yer alır ve *başkalarına* duyulan yükümlülükler çerçevesinde

kişi tarafından sürekli olarak kontrol altında tutulup çevreye uyumlanır. İlişkisel benlik sahibi kişiler için önem verilen *başkaları* herhangi bir grup değil iç grup diye ifade edilen, kişilerin aidiyet duydukları ve ortak bir kader öngördükleri gruplardır ve özellikle bu gruplara uyum ön plandadır. Hemen hemen her toplulukçu kültürde en önemli iç grup aile olmakla beraber bazı toplumlarda hemşeriler, çocukluk arkadaşları veya iş arkadaşları da iç grup olarak düşünölebilir. İlişkisel benlik sahiplerinin i grupları için söz konusu olan aidiyet veya bağlılık hisleri ve yükümlölük anlayışları diğer yani dış gruplarla olan ilişkilerinde geçerli değildir. Bu sebeple, ilişkisel benlik sahibi bireyler ve toplulukçu toplumlar için sosyal psikolojik süreçler durumsallık arz eder yani bağlamdan bağımsız ele alınamaz.

Yukarıda özetlenen kuramsal gelişmelere paralel olarak toplulukçuluk ve bireycilik boyutlarının bireysel düzeyde ölçömlenmesine yönelik birçok tutum ölçeği geliştirilmiştir (örn., Hui, 1988; Gudyunkst, Matsumoto, Ting-Toomey, Nishida, Kim ve Heyman, 1996; Singelis, 1994; Singelis, Triandis, Bhawuk, ve Gelfand, 1995; Yamaguchi, 1994). Bunlardan yaygın olarak kullanılanlar Singelis'in (1994) Benlik Kurgusu Ölçeği (*Self Construal Scale*; SCS) ile Singelis, Triandis ve çalışma arkadaşları tarafından geliştirilen INDCOL ölçeğidir (Singelis ve diğerleri, 1995). Bu ölçeklerde Hofstede'nin (1980) aksine bireycilik ve toplulukçuluk boyutlarının iki karşıt kutup olarak değil, aynı kişide farklı seviyelerde varolabilen kültürel sendromlar olarak ele alınması öngörölmüştür. Diğer bir deyişle, her bireyin benliğinde hem özerk hem ilişkisel özelliklerin mevcut olduğu ancak bireylerin çeşitli durum ve zamanlarda bir yönlerini diğer yönden ortalamada daha sık ortaya çıkarmak suretiyle birbirlerinden farklılaştığı önerilmektedir. Takip eden bölümlerde bu iki ölçek daha detaylı tanıtılmakta, mevcut yazındaki geçerlik bulguları sunulmaktadır.

Benlik Kurgusu Ölçeği

Singelis'in (1994) geliştirdiği ve Türkçede "Benlik Kurgusu Ölçeği", "Benlik Yorumu Ölçeği" ya da "Kendilik Anlayışı Ölçeği" olarak anılan *Self Construal Scale* (SCS) 30 maddeli olup özerk ve ilişkisel benlik kurgularını ölçmeye yönelik tasarlanmıştır. Ölçeğin geliştirildiği çalışmada her iki alt ölçek için içsel tutarlık oranları kabul edilebilir 0.70 seviyesinde çıkmış, iki ayrı öğrenci örnekleme ile yapılan keşfedici ve doğrulayıcı faktör analizleri ile yapı ve kriter geçerliği desteklenmiştir (Singelis, 1994). SCS çeşitli çalışmalarda sosyal psikolojik süreçleri açıklamaya yönelik kullanılmıştır (örn., Hardin, Leong ve Bhagwat, 2004; Kumru, Carlo ve Edwards, 2006; Kwan, Bond ve Singelis, 1997; Lam, 2005; Pohlman ve Hannover, 2006). Ancak bu çalışmalarda iki faktörlü yapının her zaman geçerlenemediği ve ölçeklerin düşük içsel tutarlığa sahip (0.54-0.71 düzeylerinde) olduğu dikkati çekmektedir (Bakınız Levine, Bresnahan, Park, Lapinski, Wittenbaum, Shearman, Lee, Chung, ve Ohashi, 2003). Özellikle toplulukçu kültürlerde özerk benlik ölçeğinin düşük içsel tutarlığa sahip olduğu gözlenmiştir. Örneğin Kumru ve arkadaşlarının (2006) araştırmasında kullanılan Türk örnekleminde özerk benlik alt ölçeği sorunlu psikometrik özelliklerinden ötürü analiz dışı bırakılmıştır. Yine Üskül, Hynie ve Lalonde (2004), Türk örnekleminde ilişkisel benlik alt ölçeğinin 0.71; özerk benlik alt ölçeğinin ise 0.62 seviyelerinde içsel tutarlığı olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca Üskül ve diğerleri (2004) faktör yapısının kültürlerarası denliğini sınıadıkları keşfedici faktör analizinde Kanada ve Türk örneklem grupları arasında tam denklik sağlayamadıklarını ifade etmişlerdir.

Nitekim çeşitli araştırmacılar ölçeğin kuramsal temsil kabiliyetinin ve psikometrik özelliklerinin sorgulanması gerektiğini savunmuşlardır. Örneğin, Grace ve Kramer (2003) ölçeğin nitel bir yöntemle (20 soru testiyle) birleşiklik geçerliğini (*convergent*

validity) sınıadıkları çalışmalarında bireycilik boyutlarının birbirleriyle korelasyonlarının çok düşük olduğunu gözlemlemiş ve her iki yöntemin bireyciliğin farklı yönlerini ölçüyor olabileceği sonucuna varmışlardır. Ayrıca SCS üzerinde yaptıkları keşfedici faktör analizinde buldukları üçüncü boyutun güç veya hiyerarşiyi temsil ettiğine değinmişlerdir. Benzer şekilde, Hardin ve çalışma arkadaşları (Hardin, 2006; Hardin ve diğerleri, 2004) Oyserman ve diğerlerinin (2002) bireycilik ve toplulukçuluk kültürel değerlerinin birçok alt boyutla ölçülmesi gerektiği savına dayanarak benlik kurgusu ölçeğinin hiyerarşik bir yapıya sahip olabileceğini önermiş, özerk ve ilişkisel benlik ile alt boyutlarından oluşan bir modeli sınamışlardır. Buna göre özerklik/atılganlık, bireycilik, davranış tutarlılığı ve bireyin önceliği özerklik boyutunun alt boyutları olarak; ilişkisel bağımlılık ve gruba saygı ilişkisel boyutunun açılımları olarak tanımlanmıştır. Yapılan geçerleme ve güvenirlik çalışmaları çok boyutlu modelin anlamlı olabileceğine işaret etmekle birlikte, alt ölçek güvenirliklerin çok düşük olması, bu ölçeklerin birçoğunun en fazla dört madde ile temsil edilmesine yorulmuştur. Alt boyutları ölçmek için maddelerin sayıca az oluşu SCS'nin orijinal haliyle bu yapılanmada yetersiz kaldığını da göstermektedir.

INDCOL Ölçeği

INDCOL Singelis ve arkadaşlarının 1995 yılında geliştirdikleri 32 maddelik ölçektir (Singelis ve diğerleri, 1995; Triandis ve Gelfand, 1998). INDCOL ile kuramsal olarak bireycilik-toplulukçuluk boyutlarını artırmak için hiyerarşi (güç mesafesi) kavramı eklenmiş ve böylece yatay bireycilik, dikey bireycilik, yatay toplulukçuluk ve dikey toplulukçuluk olmak üzere dördü bir tipoloji önerilmiştir. Buna göre, yatay bireycilik özelliklerini taşıyan toplumlarda ya da bireylerde bağımsızlık ve özgünlük ön planda olmakla beraber statü farklılıkları vurgulanmamaktadır. Dikey bireyci toplum veya

bireylerde ise rekabet, kazanmak ve statü önemlidir. Yatay toplulukçuluk özelliklerini taşıyan toplum ya da bireylerde grup amaçlarının yanı sıra eşitlik de ön plandadır. Buna karşın dikey toplulukçu toplum veya bireyler grup amaçlarının önceliğinin yanı sıra hiyerarşik farklılıkları gözetirler.

Bu tipolojiyi ölçümleyen INDCOL'un geçerlemesi, Triandis ve Gelfand'ın (1998) dört ayrı araştırmasıyla gerçekleştirilmiştir. İlk çalışmada bir Güney Kore örnekleminde toplanan veriler üzerinde keşfedici faktör analizleri yapılarak Amerikan örnekleriyle geçirilen dörtlü yapı desteklenmiştir. Takip eden üç çalışmada bu dörtlü tipolojinin birleşiklik (*convergent*) ve ayırt edici (*divergent*) geçerliğini sınamak için INDCOL ile birlikte bu yapıyı ölçmeye yönelik geliştirilen senaryo soruları ve boyutların farklı yönlerini (örneğin hedonizm ve aile bütünlüğü) ölçen maddeler kullanıldığı gibi Maslach, Stapp ve Santee (1985) gibi farklı ölçekler de kullanılmıştır. Amerikalı öğrenci örneklemi kullanılan bu çalışmalarda dörtlü yapının birleşiklik geçerliği büyük ölçüde desteklenirken, ayırt edici geçerliği daha zayıf bulunmuştur. INDCOL'un içsel tutarlığı sadece Amerikalı öğrenci örneklemiyle yapılmış bir çalışmada raporlanmış, bu değerler yatay bireycilik için $\alpha=0.81$, dikey bireycilik için $\alpha=0.82$, yatay toplulukçuluk için $\alpha=0.80$ ve dikey toplulukçuluk için $\alpha=0.73$ olarak bildirilmiştir.

Kültürlerarası çalışmalarda birey düzeyinde ölçümün önemi ortaya çıktıkça INDCOL sıklıkla kullanılmış, yazında ölçeğin performansına dair bir birikim oluşmuştur (Robert, Lee ve Chan, 2006). Uygulandıkları farklı ortamlarda ya da farklı örneklerle daha anlamlı olabilmesi için INDCOL alt ölçeklerinde zaman içerisinde madde sayıları ve ifadelerinde değişiklikler yapılmış, artan geçirme bulguları ışığında ölçek sürekli iyileştirilmeye çalışılmıştır. INDCOL ölçeğinin yapı geçirmelerinde genel olarak

tutarlı sonuçlar elde edilmiştir. Örneğin, dindarlık, Schwartz'ın değerler tipolojisi (Schwartz, 1992) ve dörtlü kültürel tipoloji arasındaki ilişkiyi değerlendiren Çukur, Guzman ve Carlo (2004) Türk, Filipinli ve Amerikan örneklemelerinde INDCOL'un dörtlü yapısını keşfedici faktör analizleri ile desteklemişlerdir. Ancak kimi kültürlerarası çalışmalarda yatay ve dikey toplulukçuluk boyutlarının arasındaki korelasyonun yüksek olduğu (Coon ve Kimmelmeier, 2001; Gouveia, Clemente ve Espinosa, 2003) ve her zaman ayrışmadığı da ifade edilmektedir (Chiou, 2001). Örneğin, Türk ve Amerikan örneklemeleriyle yaptıkları çalışmalarında Li ve Aksoy (2007) faktör yüklenimleri düşük olan iki maddeyi (Bakınız Ek B: 33. ve 18. madde) analizden çıkarıp, dikey toplulukçuluk alt ölçeğinde yer alan bir maddeyi (Bakınız Ek B: 14. Madde) de yatay toplulukçuluk alt ölçeğine ekleyerek INDCOL'un dörtlü yapısını destekleyen bulgular sunmuşlardır. Ancak, özellikle yatay toplulukçuluk ve dikey toplulukçuluk ile yatay bireycilik ve dikey bireycilik arasındaki yüksek korelasyona dikkat çekerek INDCOL'de önerilen yatay-dikey ayrımının çok anlamlı olmadığını ifade etmişlerdir. Wasti (2003) ise bir Türk çalışan örnekleminde topladığı INDCOL verileri üzerinde doğrulayıcı faktör analizi yaparak dört faktörlü modelin verilere iki faktörlü ve üç faktörlü çözümlerden daha iyi uyum sağladığını göstermekle birlikte, dikey bireycilik ve dikey toplulukçuluk boyutlarının kuramsal olarak beklenenden yüksek korelasyonu olduğunu, dolayısıyla bu alt ölçeklerin yapı geçerliğinin daha az olabileceğini ifade etmiştir. Bu yüzden analizlerinde sadece yatay toplulukçuluk ve yatay bireycilik boyutlarının iş memnuniyeti ile örgütsel bağlılık ilişkisi üzerindeki biçimleyici etkilerini değerlendirmiştir.

INDCOL ölçeğindeki bazı maddelerin farklı kültürlerde anlamsız olması ele alınan diğer bir meseledir (Robert ve diğerleri, 2006). Örneğin, Wasti (2003) İngilizce *privacy*

kelimesinin Türkçede tam karşılığı olmadığını belirtmiştir. Li ve Aksoy (2007) da Türk örnekleminde tercümeden de kaynaklanabilecek sebeplerden dolayı bazı maddelerin psikometrik özelliklerinin sorunlu olduğunu tespit etmişlerdir (örn., Ek B: 33. madde). SCS’de olduğu gibi INDCOL’un da içsel tutarlık oranları her zaman kabul edilebilir düzeylere erişememektedir (örn., Chirkov, Lynch ve Niwa, 2005; Gouveia ve diğerleri, 2003; Robert ve diğerleri, 2006; Xie, Roy ve Chen, 2006). Örneğin, Çukur ve diğerlerinin (2004) yukarıda bahsi geçen araştırmasında içsel tutarlık oranları oldukça düşük seviyelerdedir (Türk örnekleminde yatay bireycilik $\alpha=0.55$; yatay toplulukçuluk $\alpha=0.63$; dikey toplulukçuluk $\alpha=0.84$; dikey bireycilik $\alpha=0.67$ bulunmuştur). Ancak kültürü ölçen geniş spektrumlu ölçeklerde bu olağan bir durum olarak kabul edilmektedir (Oyserman ve diğerleri, 2002; Triandis, 1995). INDCOL ölçeği ile ilgili güncel bir mesele ise dikey bireycilik boyutunun içeriğidir. Kuramsal olarak dikey bireycilik boyutunun rekabeti ya da gücü ölçtüğü ve bunun bireycilikten bağımsız bir kavram olduğu yazında tartışılmaktadır (Brewer ve Chen, 2007; Schimmack, Oishi ve Diener, 2005).

Görüldüğü gibi, her iki ölçek de birçok çalışmada kullanılmış fakat gerek Türk gerek başka kültürel veya ulusal örneklemlerle yapılan analizlerde çelişkili bulgulara ulaşılmıştır. Bu çalışmanın amacı bu iki ölçeğin daha sistematik bir geçerlemesini yapmak ve bu şekilde Türkiye ortamında yapılacak araştırmalarda ölçek seçimine ve geliştirilmesine katkıda bulunmaktır.

YÖNTEM

Örneklem

Çalışmada üç farklı veri seti kullanılmıştır. SCS verileri 2001 yılı Mayıs ve Ağustos ayları arasında kartopu örnekleme yöntemi ile 126 çalışandan toplanmıştır. Çeşitli

sektörlerin temsil edildiği bu örneklemdaki çalışanların yaş ortalaması 32 olup %29'u kadındır. INDCOL verileri ise iki farklı çalışan grubundan toplanmıştır. Bir veri seti 2002 yılının Ocak ayında bir otomotiv ithalat ve distribütörlüğünün 6 farklı şubesindeki 434 beyaz ve mavi yakalı çalışandan toplanmıştır. Örneklemin büyük çoğunluğu (%81) erkek olup %74'ü en az lise derecesine sahiptir. INDCOL ölçeğinin diğer veri setini, enerji, kimya, bilgisayar donanımı, internet erişim hizmetleri ve otomotiv ve iş makineleri sektörlerinde faaliyet gösteren beş farklı şirketten, toplam 1143 çalışan oluşturmaktadır. Bu veriler üç firmada 2000 yılının son çeyreği, bir firmada 2001 yılının ikinci çeyreği bir diğerinde ise 2001 yılının son çeyreğinde toplanmıştır. Örneklem büyük oranda erkek çalışanlardan oluşmakta (%85) olup katılımcıların %90'ı en az lise mezunudur.

Son olarak, INDCOL örneklemlerinde eksik veriler olduğu gözlenmiş, Roth'un (1994) %15-20 civarlarında eksik veri olduğunda bu sorunla nasıl başa çıkıldığının çok önemli olmadığı sonucundan yola çıkarak INDCOL ölçeklerinin sınındığı bir veri setinde 50, diğerinde ise 39 kişinin soru formları analize dahil edilmemiştir.

Ölçekler

Benlik kurgusu ölçeği (SCS): Singelis (1994) tarafından kişilerin bireyci ve toplulukçu benlik kurgularını değerlendirmek için geliştirilen ölçek 12'şer maddeli özerk ve ilişkisel benlik alt ölçeklerinden oluşmaktadır. Bu çalışmada her boyutu 15'er maddeyle ölçen toplam 30 maddelik versiyon kullanılmıştır (Bakınız Ek A). Her bir madde yanıtlayıcılar tarafından 7 dereceli Likert tipi ölçek (1= Kesinlikle katılmıyorum; 7= Kesinlikle katılıyorum) üzerinden değerlendirilmektedir.

INDCOL ölçeği: Singelis ve arkadaşları (1995) tarafından geliştirilen ölçek bireycilik ve toplulukçuluk boyutlarını yatay ve dikey (eşitlikçi ve hiyerarşik) olarak

ayrıştırmak suretiyle ölçmektedir. Her boyutu 8'er maddeyle ölçen toplam 32 maddelik orijinal ölçek Triandis'in 1995 tarihli kitap çalışmasında yer almaktadır. Bu çalışmada uygulanan anketler Triandis ve öğrencilerinin takip eden çalışmalardaki katkılarıyla oluşturulan 37 soruluk formdur (Yatay bireycilik= 8 madde; dikey bireycilik=10 madde; yatay toplulukçuluk= 9 madde; dikey toplulukçuluk= 10 madde; bakınız Ek B). Her bir madde 5'li Likert tipi ölçekle (1=Kesinlikle katılmıyorum; 5=Kesinlikle katılıyorum) yanıtlanmaktadır.

Bu iki ölçeğin geçerlemede hem demografik veriler hem de çeşitli örgütsel değişkenlerle ilişkilere de bakılmıştır. Mevcut yazından hareketle yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi ve kişinin çocukluğunu geçirdiği kentin büyüklüğü gibi demografik özelliklerin ve iş müzakerelerinde inançlar, örgütsel bağlılık, işten kaytarma ve amire yönelik vatandaşlık davranışları gibi örgütsel değişkenlerin farklı kültürel boyutlarla farklı ilişkiler göstermesi öngörülmüştür (örn., Gelfand ve Dyer, 2000; Moorman ve Blakely, 1995; Triandis, 1995; Wasti, 2003). Aşağıdaki paragraflarda bu değişkenlerin ölçekleri tanıtılmaktadır.

İş müzakerelerinde inançlar: Gelfand, Nishii, Godfrey, Raver, Cheng, Floriano, Okumura ve Wasti'nin (2003) kullandığı 20 maddeli ölçeğin 7 maddesi Singelis ölçeğinin sınındığı örneklemede uygulanmıştır (Örnek madde:“Müzarekelerde kişi hep karşısındakini memnun etmeyi hedeflemelidir”). Katılımcılardan her bir maddeye ne kadar katıldıklarını 5 dereceli Likert tipi ölçekle (1=Kesinlikle katılmıyorum; 5=Kesinlikle katılıyorum) değerlendirmeleri istenmiştir.

Örgütsel bağlılık: Meyer, Barak ve Vandenberghe (1996) tarafından geliştirilen örgütsel bağlılık ölçeğinin duygusal ve normatif bağlılık alt ölçekleri kullanılmıştır. Bu ölçekler INDCOL ölçeğinin sınındığı örneklemlerde uygulanmıştır.

Duygusal bağıllık 6 madde ile (Örnek madde: “Meslek hayatımın kalan kısmını bu kuruluştaki geçirmek beni mutlu eder”); normatif bağıllık 7 madde ile (Örnek madde: “Kuruluşumdan şimdi ayrılırsam kendimi suçlu hissederim”) ölçülmekte olup yanıt ölçeği 5’li Likert formundadır (1=Kesinlikle katılmıyorum; 5=Kesinlikle katılıyorum).

İşten kaytarma: Hanisch ve Hulin (1990; 1991) tarafından işten kaytarma tarzı davranışların sıklığını tespit etmek için geliştirilen ölçek 12 maddeden oluşmaktadır (Örneğin “İşe kasten geç kalmak”; “Başka iş aramak”). Her bir madde 8 dereceli bir yanıt ölçeği ile (0=Asla, 7=Haftada birden fazla) değerlendirilmektedir. Ölçek INDCOL’un geçerlemesi için her iki örnekleme de uygulanmıştır.

Amire yönelik vatandaşlık davranışları: McAllister (1995) tarafından geliştirilen “İlişkisel Vatandaşlık Davranışları” ölçeğinde maddelerin ifadelerinde örgüt kelimesi yerine amir yazılarak amire yönelik vatandaşlık davranışları ölçülmüştür (Örnek madde: “Karar alırken amirimin ihtiyaç ve duygularını hesaba katardım”). Altı maddeden oluşan ölçek INDCOL ölçeğinin geçerlendiği örneklemlerden birinde kullanılmıştır. Her bir madde 7’li Likert tipinde (1=Kesinlikle katılıyorum, 7=Kesinlikle katılmıyorum) bir yanıt ölçeği ile değerlendirilmektedir.

Anket formları hem İngilizce hem Türkçeye hakim akademisyenler ve öğrenciler tarafından tercüme ve geri tercüme yöntemi ile hazırlanmıştır (Brislin, 1980).

Veri Analiz Yöntemi

Verilerin değerlendirilmesinde her iki ölçeğin de kuramsal olarak öngörülen modellere uyumunu sınamak için AMOS 6 (Arbuckle ve Wothke, 1999) programı kullanılarak doğrulayıcı faktör analizleri yapılmıştır. Tüm analizlerde boyut değişkenlerinin korelasyonuna izin verilmiş; ancak kuramsal olarak bir dayanağı olmadığı için hata terimleri arasındaki ilişkiler serbest bırakılmamıştır.

SCS için özerk ve ilişkisel benlik boyutlarının ayrışıp ayrışmadığını görmek üzere tek faktörlü modelin uyumu iki benlik boyutundan oluşan iki faktörlü model ile karşılaştırılmıştır. Modellerin veriye uyumu iki model arasındaki ki-kare istatistiğinde anlamlı düzeyde iyileşme ile değerlendirilmiş, ayrıca alternatif uyum endeksleri de göz önünde bulundurulmuştur. Bir sonraki aşamada iki faktörlü çözümün faktör ağırlıkları incelenmiş ve her bir maddenin kuramsal olarak öngörülen faktöre (gizli değişkene) istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde yüklenmesi beklenmiştir. Bu aşamada faktör yüklenimleri anlamlı olmayan maddeler eksiltilerek hesaplanan uyum endeksleri değerlendirilmiştir. İç içe (*nested*) olmayan modellerin uyumunu karşılaştırmak ki-kare istatistiği ile olanaklı değildir. Ayrıca alternatif modellerin diğer uyum endekslerinde gözlenen farkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı da test edilememektedir. Bunlara rağmen eksiltilmiş maddeler ile oluşturulan yeni modellerde uyum ve uyumsuzluk endekslerinin kabul edilebilir değerlere yaklaşmasının modellerin geçerliğini destekleyeceği düşünülmüştür. Bunu takiben ölçeklerin güvenilirlikleri değerlendirilmiş, bu amaçla Cronbach alfa değerleri hesaplanıp, 0.70 kabul edilebilir seviye olarak esas alınmıştır. Bu değerlendirme sonucunda bazı maddeler çıkarılmıştır. SCS ölçeğini değerlendirmek için son olarak hiyerarşik kümeleme analizi yapılmış ve yazında ifade edilen farklı yapılar araştırılmıştır. Keşfedici özellikteki bu yöntemde maddelerin gruplandırılması faktör analizini anımsatmaktadır ancak faktör analizinden farklı olarak alt ölçekler arasındaki hiyerarşik ilişkilerin tespitine olanak sağlamaktadır. SPSS programında öncelikle veriler standartlaştırılmış daha sonra *Ward* yöntemi ile hiyerarşik kümeleme analizi gerçekleştirilmiştir.

Benzer şekilde INDCOL ölçeğinde dörtlü tipolojinin geçerliğini sınamak için yatay-dikey ayrımı gözetmeden kavramsallaştırılan bireycilik ve toplulukçuluk boyutlarından

oluşan iki faktörlü modelin uyumu, yatay-dikey ayrımını yansıtan dört faktörlü modelin uyumu ile karşılaştırılmıştır. Modellerin veriye uyumu ki-kare istatistiğinde gözlemlenen iyileşme ve diğer uyum endeksleri ile değerlendirilmiştir. Bunun yanı sıra çeşitli araştırmaların (Brewer ve Chen, 2007; Schimmack ve diğerleri, 2005) önerdiği üzere rekabetçilik olarak ölçümlenen dikey bireycilik boyutunun bireycilik kavramının içeriğine uymadığından yola çıkarak yatay bireycilik, yatay toplulukçuluk ve dikey toplulukçuluktan oluşan üç faktörlü modelin uyumu değerlendirilmiştir. SCS’de izlenen kriterlerle bazı maddeler ölçeklerden çıkarılarak, eksiltilmiş maddelerden oluşan modellerin de uyumu değerlendirilmiştir. Faktör analizlerinin yanı sıra demografik ve örgütsel birtakım değişkenlerle boyutların ilişkilerine bakılarak ek ayırt edici geçerlik ve kriter geçerliği değerlendirmeleri gerçekleştirilmiştir. Bu amaçla SPSS’in Pearson korelasyon katsayıları kullanılmıştır.

BULGULAR

SCS’nin doğrulayıcı faktör analizi sonuçları Çizelge 1’de sunulmuştur. Çizelgenin ilk iki satırından takip edileceği üzere özerk ve ilişkisel benliği ayırıştırın iki faktörlü model tek faktörlü modele göre veriye istatistiksel olarak daha iyi uyum sağlamaktadır ($\Delta \chi^2$ (1, N=126) = 103.68, $p < 0.001$). Alternatif uyum endekslerinde de bu iyileşme desteklenmektedir.

Çizelge 1’i buraya yerleştiriniz

Çizelge 2’de iki faktörlü çözümün faktör ağırlıkları sunulmuştur. Görüldüğü gibi ilişkisel benlik alt ölçeğinden bir madde (3. madde) ve özerk benlik alt ölçeğinden dört madde (20, 22, 24, 29. madde) kendi faktörlerine anlamlı düzeyde yüklenmemişlerdir. Bu maddelerin eksiltilmiş haliyle faktör analizi tekrar edilmiş, takiben yapılan

güvenirlilik analizleri sonucunda özerk benlik alt ölçeğinden 2, 9 ve 25 numaralı maddeler de ölçek tutarlılığını düşürdüklerinden analiz dışı bırakılmışlardır. Böylece tüm sorunlu maddeler çıkarıldıktan sonra 8 maddelik özerk benlik alt ölçeğinin Cronbach alfa değeri 0.68; 14 maddelik ilişkisel benlik alt ölçeğinininki 0.75 olarak bulunmuştur. Ancak iki faktörlü modelin faktörlere anlamlı şekilde yüklenmeyen ve içsel tutarlılığı düşüren maddeleri atılmış halinde dahi (Bakınız Çizelge 1, son satır) CFI, GFI ve TLI gibi uyum endeksleri önerilen 0.90 düzeyine ulaşamamakta ve son sütunda görülen uyumsuzluk endeksi ise arzu edilen 0.05 seviyesinin oldukça üstünde yer almaktadır

Çizelge 2'yi buraya yerleştiriniz

Örneklemin yeterince büyük olmadığı durumlarda model uyum endeksleri kabul edilebilir değerlerden düşük çıkabilmektedir. Bu yüzden bazı araştırmacılar madde gruplaması yaparak yordanan parametrelerin azaltılmasını önermektedir (madde gruplamaları üzerine detaylı bir analiz için bakınız Meade ve Kroustalis, 2006). Ancak bu çalışmanın amacı yapısal bir model sınamak değil tek tek maddelerin psikometrik özelliklerini değerlendirmek olduğundan uyum endekslerini iyileştirmek öncelikli değildir. Ayrıca, madde gruplaması SCS gibi alt boyutları konusunda belirsizlik olan bir ölçek için yanıltıcı bir analiz teşkil edebilir. Her halükarda bu ölçeğin performansını değerlendirirken örneklem büyüklüğünün yeterli olmayabileceği de dikkate alınmalıdır (Hair, Anderson, Tatham ve Black, 1995). Geçerleme için yapılan ek analizlerde farklı benlik boyutlarının demografik değişkenlerle ve iş müzakere inançları ölçeğinin seçilen maddeleriyle ilişkilerine bakılmıştır (Bakınız Çizelge 3a ve 3b). Yazında ileri yaşlardaki kişilerin geleneklere daha bağlı olduğundan yola çıkarak, toplulukçu değerleri daha fazla benimsedikleri önerilmektedir (Hui ve Yee, 1994). Bu doğrultuda

çalışmamızda, yaşın ilişkisel benlik boyutu ile pozitif, özerk benlik ile negatif ilişkili olması öngörülmüştür. Diğer bir demografik değişken olarak cinsiyet ele alınmıştır. Çalışmalar kadınların erkeklere nazaran daha ilişkisel olduklarını göstermektedir (Clancy ve Dollinger, 1993; Josephs, Markus ve Tafarodi, 1992). Bu doğrultuda ilişkisel benliğin kadınlarda daha yüksek olasılıkla gözleneceği öngörülmüştür. Son olarak küçük kentlerde çocukluğunu geçirenlerle, büyük kentlerde büyüyenler arasında geleneksel değerleri benimsemeye yatkınlık açısından fark olacağı öngörülmüş, çocukluğu büyük kentlerde geçenlerde özerk benliğin daha belirgin olacağı beklenmiştir. Ancak Çizelge 3a'da görüldüğü gibi demografik değişkenler ve ilişkisel-özerk benlik boyutları arasında öngörülen hiçbir ilişki istatistiksel olarak desteklenmemiştir.

İş müzakereleri inançları ölçeğinin yedi maddesi, bireycilik-toplulukçuluk ile farklı şekillerde ilintili olabilecekleri öngörülerek analize dahil edilmiştir. Özellikle, iş müzakerelerinde ilişkiyi kazanmanın önünde tutmayı ifade eden maddelerin ilişkisel benlik alt ölçeği ile daha yüksek korelasyon göstermesi beklenmiştir. Her ne kadar korelasyonlar beklenen yönde çıktıysa da istatistiksel olarak anlamlı seviyelere ulaşamamıştır (Bakınız Çizelge 3b). Korelasyon analizleri ile boyutlar anlamlı biçimde ayrıştırılmayıp, doğrulayıcı faktör analizi bulguları ve düşük içsel tutarlıklar da göz önüne alındığında ölçeğin gözden geçirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Çizelge 3a'yı buraya yerleştiriniz

Çizelge 3b'yi buraya yerleştiriniz

Bir sonraki aşamada, özerk ve ilişkisel benlik kavramlarının çok boyutlu ölçülenmesinin daha anlamlı olabileceği öngörüsü ile SCS'nin faktör yapısı hiyerarşik kümeleme analizi ile ele alınmıştır. Bu analizde benzerlikleri açısından gruplandırılan maddeler incelenince, yazında önerilen hiyerarşik yapıyı destekler bir örüntü gözlenmiştir. SCS'de özerk benliğin alt boyutlarının bireyin önceliği (5, 25, 22, 24 maddeleri), bireycilik (7, 27, 1, 6 maddeleri) ve özerklik/atılganlık (10, 18, 15, 9, 13, 2 maddeleri); ilişkisel benliğin alt boyutlarının ise gruba saygı (26, 28, 4, 11, 19, 3 maddeleri), davranış tutarlılığı (20, 29 maddeleri) ve ilişkisel bağımlılık (8, 14, 23, 16, 21, 12, 30, 17 maddeleri) olarak temsil edildiği görülmüştür (Bakınız Çizim 1). Buna göre bireyin önceliği ile kişisel tercih ve amaçların ön planda olması vurgulanmakta; bireycilik ise bireyin bağımsızlığı, kendi kendine yetmesi ve hayatının kontrolünün elinde olması ile tanımlanmaktadır. Özerklik/ atılganlık olarak adlandırılan boyut kişilerarası iletişimde bireyin kendi istek ve ihtiyaçlarını açık bir biçimde ifade etmesini kapsamaktadır. İlişkisel benliğin alt boyutlarından gruba saygı hiyerarşiye verilen önemi ve gruba karşı duyulan yükümlülükleri ifade etmektedir. İlişkisel bağımlılık bireyin benlik tanımında yakın ilişkilerinin oynadığı rolle tanımlanırken davranış tutarlılığı boyutu bağlama göre davranışların değişip değişmediğini içermektedir. Bu bulguların Hardin ve çalışma arkadaşlarının (Hardin, 2006; Hardin ve diğerleri, 2004) bulgularından önemli bir farkı tutarlılık maddelerinin özerk benlik değil ilişkisel benlik alt ölçeği olarak ortaya çıkmasıdır; ancak Hardin ve arkadaşlarının çalışmasında bu maddelerin özerk benlik faktörüne yüklenmesi öngörülüp ilişkisel benlik ile ilişkisine bakılmamıştır. Dolayısıyla bu bulgunun Türk örneğine özel olup olmadığı net değildir. Hardin'in (2006) bulgularına paralel olarak alt boyutların çoğunun güvenilirlikleri kabul edilebilir düzeyin altında kalmıştır (Bireyin önceliği alt ölçeği

$\alpha=0.43$; bireycilik alt ölçeği $\alpha=0.61$; özerklik/ atılganlık alt ölçeği $\alpha=0.61$; gruba saygı alt ölçeği $\alpha=0.57$; davranış tutarlılığı alt ölçeği $\alpha=0.55$; ilişkisel bağımlılık alt ölçeği $\alpha=0.73$). Bulgular özerk-ilişkisel benliğin çok boyutlu ve hiyerarşik yapıda kavramsallaştırılmasının mümkün olduğuna ancak, düşük Cronbach alfa değerleri SCS'nin mevcut maddelerinin sayıca yetersiz kaldığına işaret etmektedir.

Çizim 1'i buraya yerleştiriniz

INDCOL ölçeğinin iki ayrı örneklem grubu ile yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonuçları Çizelge 4'te sunulmuştur. Çizelgelerde, iki faktörlü ve dört faktörlü modellerin hiçbir madde atılmamış halleri ve dikey bireycilik alt ölçeğinin çıkarılmasıyla oluşturulan üç faktörlü modelin iki farklı versiyonu yer almaktadır. Görüldüğü üzere, öngörülen dört boyutlu yapı iki faktörlü modele kıyasla veriye istatistiksel olarak daha fazla uyum sağlamaktadır ($\Delta \chi^2 (4, N=1093) = 734, p < 0.001$ ve $\Delta \chi^2 (4, N=395) = 145.04, p < 0.001$). Dikey bireycilik boyutu çıkarılıp yapılan doğrulayıcı faktör analizinde üç faktörlü modelin uyumunun da arzu edilen seviyede olmasa da kuramsal modeli desteklediği sonucuna varılmıştır.

Çizelge 4'ü buraya yerleştiriniz

Çizelge 5'de üç faktörlü çözümün faktör ağırlıkları sunulmuştur. Bu bulguların ışığında her iki veri setinde de istatistiksel olarak anlamlı çıkmayan ve içsel tutarlık seviyesini olumsuz etkileyen 33. madde analizlerden çıkarılarak verilerin üç faktörlü yapıya uyumu sınanmıştır.

Çizelge 5'i buraya yerleştiriniz

Sorunlu madde analiz dışı bırakıldıktan sonra otomotiv distribütörlüğü örnekleminde (N=395) Cronbach alfa değerleri yatay toplulukçuluk, dikey toplulukçuluk ve yatay bireycilik ölçekleri için sırasıyla 0.73, 0.72 ve 0.71 olarak hesaplanmıştır. Diğer örnekleme ise bu değerler 0.73, 0.69 ve 0.69'dur (Analizden çıkarılan dikey bireycilik boyutunun içsel tutarlığı her iki örnekleme de 0.67'dir.).

INDCOL ölçeğinin geçerliğini test etmek için demografik ve örgütsel değişkenlerle ilişkilerine de bakılmıştır (Bakınız Çizelge 6). Yukarıda değinildiği gibi yaş ile toplulukçu değerler arasında pozitif bir ilişki beklenmiş, özellikle de ileri yaşlardaki kişilerin gençlere kıyasla hiyerarşik bir yapıyı daha çok kabullendiklerinden yola çıkarak yaşın dikey toplulukçuluk boyutu ile pozitif, yatay bireycilik ile ise negatif ilişkili olması öngörülmüştür. Eğitim düzeyi ile ilgili olarak ise yazında eğitimin, bireyi belli ilişkilere, gruplara aidiyet ve yükümlülüklerinden bağımsızlaştırdığı, artan eğitim seviyesi ile kişisel önceliklerin ön plana çıktığı ifade edilmektedir (Triandis, 1995). Bu noktadan hareketle eğitim seviyesinin yatay bireycilik faktörü ile pozitif, dikey toplulukçuluk boyutu ile ise negatif ilişki içinde olması beklenmiştir. Yatay bireycilik boyutu ve yaş arasındaki beklenti her iki örnekleme de desteklenmiş ancak dikey toplulukçuluk ile yaş arasında beklenen pozitif ilişki sadece tek bir örnekleme bulunmuştur. Eğitim düzeyi ile yatay bireycilik arasında beklenen pozitif ilişki de sadece bir örnekleme desteklenmiştir. Eğitim düzeyinin dikey toplulukçuluk ile beklenen negatif ilişkisi bir örnekleme yatay toplulukçulukla korelasyonundan istatistiksel olarak anlamlı ayrılmış, diğer örnekleme de istatistiksel olarak sınırdaki bulunmuştur.

Örgütsel değişkenlerle olan ilişkiler göz önüne alındığında Clugston, Howell ve Dorfman'ın (2000) örgütsel bağlılık değişkenleri ile toplulukçuluk boyutu arasında

gösterdikleri pozitif ilişkiden yola çıkarak toplulukçu kişilerin kariyerleri ya da işlerinden ziyade iç grup olarak tanımlayabilecekleri örgütlerine bağlılık duyacakları öngörülmüş, her iki toplulukçuluk boyutunun örgütsel bağlılık değişkenleriyle pozitif ilişkili olması beklenmiştir. Çizelge 6’da görüldüğü gibi bulgular iki örneklem için de beklenen ilişkileri destekler yöndedir. Daha önce değinildiği gibi dikey toplulukçuluk boyutu hiyerarşik bir sistem içinde sadakate dayalı normları ve yükümlülükleri vurgulamaktadır. Buna dayanarak örgüte normatif bağlılık ile dikey toplulukçuluk arasındaki pozitif korelasyonun yatay toplulukçuluk ve örgüte normatif bağlılık ilişkisinden daha güçlü çıkması öngörülmüştür. Ancak her iki örnekleme de bu beklenti istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.

İşten kaytarma davranışlarının ise normatif beklentileri içselleştiren dikey toplulukçu kişilerde daha az rastlanacak bir davranış biçimi olduğu düşünülerek dikey toplulukçuluk ile arasında negatif ilişki olduğu öngörüsü (Earley ve Gibson, 1998) her iki örnekleme de desteklenmiştir. Son olarak tek bir örnekleme ölçülen amire yönelik vatandaşlık davranışları ile dikey toplulukçuluk arasında pozitif bir ilişki öngörülmüştür. Bu beklenti dikey toplulukçu bireylerin üstlerine olan bağlılıklarının bu tarz gönüllü davranışları içselleştirerek icra ettikleri düşüncesine dayanmaktadır (Moorman ve Blakely, 1995). Bulgular bu korelasyonun yatay toplulukçuluk boyutuyla gözlenen korelasyondan daha yüksek olması beklentisini desteklemiştir.

Çizelge 6’yı buraya yerleştiriniz

TARTIŞMA

Bireycilik ve toplulukçuluk değerlerinin birey düzeyinde ölçümünde kullanılan SCS ve INDCOL ölçeklerinin değerlendirildiği bu çalışma sonucunda ortaya çıkan ilk bulgu

SCS'nin geçerliğinin desteklenmemiş olmasıdır. Doğrulayıcı faktör analizinde tek faktörlü modele kıyasla iki boyutlu model daha iyi uyum göstermekle birlikte, uyum endeksleri kabul edilebilir düzeyin altında çıkmış ve daha da önemlisi boyutlar ne demografik ne de örgütsel değişkenlerle ilişkilerinde ayrıştırılamamıştır. Mevcut yapısıyla ölçeğin bundan sonraki araştırmalarda kullanımında geçerlik kısıtı olabileceği düşünülmektedir. Bununla beraber SCS ölçeği üzerinde yapılan hiyerarşik kümeleme analizi sonuçları yazında ifade edilen hiyerarşik yapıyı destekler yönde olup, özerk ve ilişki benliklerin çok boyutlu kavramlar olduğuna işaret etmektedir. Bundan sonraki çalışmalar bu yeni yapılanmanın sınanması adına yeni maddeler geliştirerek oluşturulan ölçeklerin psikometrik özelliklerini daha büyük örneklemeler üzerinde test etmeye yönelmelidir. Cross, Bacon ve Morris'in (2000) SCS'nin ilişki benliği ölçekten eksik kaldığına dair ifadeleri; Hardin ve arkadaşlarının (2004; 2006) bu yöndeki çabaları bu görüşü desteklemektedir. Örneğin Cross ve diğerlerinin (2000) geliştirdikleri “Kendimi birine çok yakın hissettiğimde çoğu zaman o kişi benim önemli bir parçamış gibi gelir.”; “Yakın ilişkilerim kim olduğumun önemli bir yansımasıdır” gibi ilişki benlik maddeleri Hardin ve arkadaşlarının (2004; 2006) önerdiği ilişki benlik bağımlılık alt ölçeğini ölçmek için kullanılabilir.

Çalışmada ortaya çıkan diğer bir bulgu da SCS'ye kıyasla INDCOL ölçeğinin geçerliğinin daha yüksek olduğudur. Faktör analizlerinin yanı sıra yapılan ek korelasyon analizleri bu bulguyu desteklemektedir (Bakınız Çizelge 4; Çizelge 7) Ancak INDCOL ölçeğindeki bazı maddelerin tercümeden de kaynaklanan problemler sebebiyle Türkçede anlamlı olmaması bu ölçeğin önemli bir zaafı olarak görülmektedir. Örneğin içinde “*pleasure*” geçen bir maddede (Bakınız Ek B, Madde 33) bu sözcük “zevk” olarak tercüme edilmiştir; ancak maddenin sorunlu psikometrik özelliği bu

ifadenin Türkçede çok da net olmadığına dikkat çekmektedir (Ayrıca bakınız Li ve Aksoy, 2007). Bu madde “Benim için en keyifli şeylerden biri başkalarıyla vakit geçirmektir” gibi dilimizde daha anlamlı ifadelerle değiştirilerek yeni örneklemeler üzerinde sınanabilir. Dikkati çeken bir başka nokta içinde “başkaları” (*others*) veya “grubum” (*my group*) geçen maddelerdir. Özellikle iç grup-dış grup ayrımının belirgin olduğu toplulukçu kültürlerde ilişkilerin ya da grup aidiyetlerinin açıkça ifade edilmesi (örn., aile, iş arkadaşları, kurum) daha anlamlı olacaktır. Bu belirsizliğin yarattığı ifade bozukluğu sebebiyle uygulanan INDCOL versiyonlarında grup (*group*) sözcüğünün Türkçe karşılığı olarak “yakın çevre” ifadesi kullanılmıştır. Ancak böylelikle ölçekte sorgulanan belki de daha soyut düzeydeki grup üyelikleri dikkate alınmamıştır. Bu bulguların ışığında INDCOL ölçeğinin içsel tutarlığının ve geçerliğinin artırılması amacıyla ilk etapta Türkçe’de daha anlamlı maddeler eklenerek kullanılabilmesi fakat uzun vadede aşağıda değinildiği gibi farklı toplulukçuluk kavramlarının araştırılması gerektiği düşünülmektedir.

İleride yapılacak çalışmalarda, bu ölçeklerin dışında, var olan diğer ölçeklerin de dikkate alınması önerilmektedir. Örneğin Cross ve diğerlerinin (2000) geliştirdiği özellikle ilişkisel benliği anlamaya yönelik aracın ve yine Kemmelmeier ve Oyserman (2001) tarafından geliştirilen bireycilik ve toplulukçuluk ölçeğinin Türk örneklemelerinde sınanması, farklı ölçeklerin performansını değerlendirmek açısından faydalı olacaktır.

Başta da değinildiği gibi bireycilik ve toplulukçuluk gibi, çeşitli yaşam sahalarında (sosyal, örgütsel, kamusal, politik gibi) etkin olan kültürel değerleri ölçümlemek için kullanılan araçların spektrumunun geniş tutulması sıkça rastlanan bir durumdur. Ancak bu durum beraberinde ölçeklerde gözlenen düşük içsel tutarlıkları da getirmektedir. Bu

doğrultuda önerimiz çok boyutlu tanımlanan bu kavramların araştırma sorusu ile ilintili olan alt boyutunun kullanıldığı daha dar kapsamlı, daha derinlemesine ölçümler yapılması yönündedir. Örneğin kişinin sosyal alandaki ilişkileri incelenirken spesifik olarak bunu ölçmek için tasarlanmış ilişkisel benlik ölçeği (Cross ve diğerleri, 2000) kullanılabilir. Böylelikle kuramsal olarak arıtılan ve daha dar çerçevede tanımlanan kavramların ölçüm güvenirliği artacak ve kültürel değerlerin sosyal-psikolojik süreçler üstündeki rolleri daha çok belirginleşecektir.

Bir başka nokta da toplulukçuluk kavramının hem kuramsal hem ölçümleme olarak tartışılması gerekliliğidir. Örneğin, Brewer ve Chen (2007) kuramsal olarak toplulukçuluk boyutunun yeniden gözden geçirilmesi sonucu bireycilik, topluluk odaklılık ve ilişki odaklılık olarak üç boyutlu bir yapı önermektedir. Buna göre belli gruplara (örgüt, ülke gibi) bağlılıklarla ya da belli kategorilere ortak üyeliklerle ifade edilen daha soyut toplulukçuluk ile yakın, kişisel ilişkiler üstüne kurulu toplulukçuluğu (örneğin Çin toplulukçuluğu gibi) ayırmak mümkün olabilecektir. Benzer şekilde, Realo, Allik ve Vadi (1997) farklı toplulukçuluk türleri olduğunu ve bu farklılıkların odak alınan sosyal ilişki tipine (aile, arkadaş ve toplum gibi) göre değiştiğini önermiştir. Göregenli'nin (1995) Türkiye'de sınıadığı Hui'nin (1988) bireycilik-toplulukçuluk ölçeği bu yönde bir başlangıç çalışması olarak ele alınabilir. Ancak alt ölçeklerin güvenirliğinin ve maddelerin Türkçe anlamlılığının gözden geçirilmesi önemlidir.

Kağıtçıbaşı (1997) da toplulukçuluk tanımlarının Uzak Doğu kültürlerinden esinlenerek geliştirilip ve yine bu ülkelerden toplanan verilerle desteklendiğini ifade etmektedir. Özellikle, benliğe hizmet eden yanlılık (*self-serving bias*), benlik saygısı ve kırgınlık, gurur gibi kendine odaklı duyguların çok düşük düzeylerde olması Uzak Doğu toplulukçuluğunun betimleyici özelliklerinden olup Latin Amerika veya Akdeniz

toplulukçuluğunu iyi temsil etmeyebilir (Kağıtçıbaşı, 1997). Ayrıca, Türkiye gibi geleneksellik ve modernlik arasında geçiş sürecinde olan toplumlarda kültürel değerler çeşitlilik ve değişim gösterebilmektedir. Örneğin, Kağıtçıbaşı (1997) Türkiye’de iç gruba itaat şeklindeki toplulukçuluğun modernleşme ile azaldığını, ancak bireyin iç gruplarıyla duygusal iç içeliğinin devam ettiğini ifade etmektedir. Sonuç olarak, her ne kadar bu çalışmanın sonuçları üçlü bir tipolojinin (yatay toplulukçuluk, dikey toplulukçuluk ve yatay bireycilik) Türk örneklemelerinde desteklendiğini gösterse de bu coğrafyayı daha iyi tanımlayan toplulukçuluk ölçekleri geliştirmek de bundan sonraki çalışmalar için anlamlı bir yönelim olacaktır.

Bu çalışmada bireycilik ve toplulukçuluk kültürel boyutlarının iki farklı tutum ölçeği ile ölçümü tartışılmıştır. Yazında tutum ölçeklerinin ne kadar sağlıklı bir ölçüm imkanı verdiklerine dair tartışmalar süregelmektedir (Peng, Nisbett ve Wong, 1997). Kanımızca da tutum soruları bağlamı göz önünde bulundurmeyen genel ifadeler olduklarından kültürlerarası ölçümlerde her zaman sağlıklı sonuç vermeyebilirler. Bunun için ortamı detaylı anlatan senaryo soruları geliştirilmesi ve bunlarla kültür ölçümlemesi yapılması son derece önem taşımaktadır. Ancak bu soruların oluşturulup geçerliklerinin sınanmasının uzun süreçler gerektirdiği de unutulmamalıdır.

KAYNAKÇA

Arbuckle, J. ve Wothke W. 1999. *AMOS 4 User’s Guide*. Chicago, IL: SmallWaters Corporation.

Brewer, M. ve Chen Y. 2007. Where (who) are collectives in collectivism? Toward conceptual clarification of individualism and collectivism. *Psychological Review*, 114 (1): 133-151.

- Brislin, R. 1980. Translation and content analysis of oral and written material. H.C. Triandis ve J. W. Berry (Der.), *Handbook of Cross-Cultural Psychology*, Boston: Allyn and Bacon.
- Chiou, J. S. 2001. Horizontal and vertical individualism and collectivism among college students in the United States, Taiwan and Argentina. *Journal of Social Psychology*, 141 (5): 667-678.
- Chirkov, V. I., Lynch, M., Niwa, S. 2005. Application of the scenario questionnaire of horizontal and vertical individualism and collectivism to the assessment of cultural distance and cultural fit. *International Journal of Intercultural Relations*, 29 (4): 469-490.
- Clancy, S. M. ve Dollinger, S. J. 1993. Photographic depictions of the self: Gender and age differences in social connectedness. *Sex Roles*, 29: 477-495.
- Clugston, M., Howell, P. J. ve Dorfman, P. W. 2000. Does cultural socialization predict multiple bases and foci of commitment? *Journal of Management*, 26 (1): 5-30.
- Coon, H. M. ve Kimmelmeier, M. 2001. Cultural orientations in the United States – (Re)examining differences among ethnic groups. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 32 (3): 348-364.
- Cross, S. E., Bacon, P. L. ve Morris, M. L. 2000. The relational interdependent self-construal and relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 78: 191-208.
- Çukur, C. S., Guzman, M. R. ve Carlo, G. 2004. Religiosity, values, and horizontal and vertical individualism-collectivism: A study of Turkey, the United States, and the Philippines. *Journal of Social Psychology*, 144 (6): 613-634.

- Earley, C. P. ve Gibson C. 1998. Taking stock in our progress on individualism–collectivism: 100 Years of solidarity and community. *Journal of Management*, 24 (3): 1998: 265-304.
- Farh, J., Hackett, R. D. ve Liang, J. 2007. Individual-level cultural values as moderators of perceived organizational support-employee outcome relationships in China: Comparing the effects of power distance and traditionalism. *Academy of Management Journal*, 50 (3): 715-729.
- Gelfand, M. J. ve Dyer, N. 2000. A cultural perspective on negotiation: Progress, pitfalls and prospects. *Applied Psychology: An International Review*, 49 (1): 62-99.
- Gelfand, M. J., Nishii, L. H., Godfrey, E., Raver, J., Cheng, S., Floriano, L., Okumura, T. ve Wasti, S. A. 2003. *Culture, metaphor and negotiation*, Konferans sunumu, Academy of Management, Seattle.
- Gouveia, V. V., Clemente, M. ve Espinosa, P. 2003. The horizontal and vertical attributes of individualism and collectivism in a Spanish population. *Journal of Social Psychology*, 143 (1): 43-63.
- Göregenli, M. 1995. Kültürümüz açısından bireycilik – toplulukçuluk eğilimleri: Bir başlangıç çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 10 (35): 1-14.
- Grace, S. L. ve Cramer, K. L. 2003. The elusive nature of self-measurement: The self-construal scale versus the twenty statement test. *Journal of Social Psychology*, 143 (5): 649-668.
- Gudykunst, W. B., Matsumoto, Y., Ting-Toomey, S., Nishida, T. Kim, K. S. ve Heyman, S. 1996. The influence of cultural individualism – collectivism, self

- construals and individual values on communication styles across cultures. *Human Communication Research*, 22: 510-543.
- Gudykunst, W. B. ve Lee, C. M. 2003. Assessing the validity of self-construal scales – A response to Levine et al. *Human Communication Research*, 29 (2): 253-274.
- Hair, J. E., Anderson, R. E., Tatham, R. L. ve Black, W. C. (1995). *Multivariate data analysis with readings*. NJ: Prentice Hall
- Hanisch, K. A. ve Hulin, C. H. 1990. Job attitudes and organizational withdrawal: An examination of retirement and other voluntary withdrawal behavior. *Journal of Vocational Behavior*, 37: 60-78.
- Hanisch, K. A. ve Hulin, C. H. 1991. General attitudes and organizational withdrawal: An Evaluation of a causal model. *Journal of Vocational Behavior*, 39 (1): 110-128.
- Hardin, E. E., Leong, F. T. L, ve Bhagwat, A. A. 2004. Factor structure of the self-construal scale revisited – Implications for the dimensionality of self-construal. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 35 (3): 327-345.
- Hardin, E. E. 2006. Convergent evidence for the multidimensionality of self-construal. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 37 (5): 516.
- Hofstede, G. 1980. *Culture's consequences: International differences in work-related values*, Beverly Hills, CA: Sage.
- House, R., Hanges, P., Javidan, M., Dorfman, P. ve Gupta, V. 2004. *Culture, leadership and organizations: The Globe Study of 62 Societies*: Sage Publications.
- Hui, C. 1988. Measurement of individualism-collectivism. *Journal of Research in Personality*, 22: 17-36.

- Hui, C. ve Yee, C. 1994. The shortened individualism – collectivism scale: Its relationship to demographic and work related variables. *Journal of Research in Personality*, 28: 409-424.
- İmamoğlu, E. O. ve Karakitapoğlu-Aygün, Z. 2004. Self-construals and values in different cultural and socioeconomic contexts. *Genetic, Social and General Psychology Monographs*, 130 (4): 277-306.
- Josephs, R. A., Markus, H. R. ve Tafarodi, R. W. 1992. Gender and self-esteem. *Journal of Personality and Social Psychology*, 63: 391-402.
- Kağıtçıbaşı, Ç. 1997. Individualism and collectivism. J. W. Berry; M. H. Segall; Ç. Kağıtçıbaşı (Der.), *Handbook of cross-cultural psychology*, Boston: Allyn and Bacon.
- Kemmelmeier, M. ve Oyserman, D. 2001. The ups and downs of thinking about a successful other: Self construal and the consequences of social comparisons. *European Journal of Social Psychology*, 31(3): 311-320.
- Kumru, A., Carlo, G. ve Edwards, C. P. 2006. Olumlu sosyal davranışların ilişkisel, kültürel, bilişsel ve duyuşsal bazı değişkenlerle ilişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 19 (54): 109.
- Kwan, V. S. Y, Bond, M. H. ve Singelis, T. M. 1997. Pancultural explanations for life satisfaction: Adding relationship harmony to self-esteem. *Journal of Personality and Social Psychology*, 73 (5): 1038-1051.
- Lam, B. T. 2005. Factor structure of the self-construal scale in a Vietnamese-American adolescent sample. *Psychological Reports*, 96 (1): 152-158.

- Levine, T., Bresnahan, M. J., Park, H. S., Lapinski, M. K., Wittenbaum, G. M., Shearman, S. M., Lee, S. Y., Chung, D. ve Ohashi, R. 2003. Self-construal scales lack validity. *Human Communication Research*, 29 (2): 210-252.
- Li, F. ve Aksoy, L. 2007. Dimensionality of individualism-collectivism and measurement equivalence of Triandis and Gelfand scales. *Journal of Business and Psychology*, 21 (3): 313-329.
- Markus, H. R. ve Kitayama, S. 1991. Culture and self: implications for cognition, emotion and motivation. *Psychological Review*, 98 (2): 224-253.
- Maslach, C., Stapp, J. ve Santee, R. 1985. Individuation: Conceptual analysis and assessment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 49, 729-738.
- McAllister, D. J. 1995. Affect- and cognition-based trust as foundations for interpersonal cooperation in organizations. *Academy of Management Journal*, 38: 24-59.
- Meade, A.W. ve Kroustalis, C.M. 2006. Problems with item parcelling for confirmatory factor analytic test of measurement invariance. *Organizational Research Methods*, 9: 369-403.
- Meyer, J. P., Barak, I. ve Vandenberghe, C. 1996. *Revised measures of affective, continuance, and normative commitment to organizations*, Yayınlanmamış çalışma, Department of Psychology, The University of Western Ontario002E
- Moorman, R. H. ve Blakely, G. L. 1995. Individualism-collectivism as an individual difference predictor of organizational citizenship behavior. *Journal of Organizational Behavior*, 16 (2): 127-142.

- Oyserman, D., Coon, H. ve Kimmelmeier, M. 2002. Rethinking individualism and collectivism: Evaluation of theoretical assumptions and meta-analyses. *Psychological Bulletin*, 128 (1): 3-72.
- Peng, K., Nisbett, R. ve Wong, N. Y. C. 1997. Validity problems comparing values across cultures and possible solutions. *Psychological Methods*, 2 (4): 329-344.
- Pohlman, C. ve Hannover, B. 2006. Who shapes the self of independent and interdependents? Explicit and implicit measures of the self's relatedness to family, friends and partner. *European Journal of Personality*, 20 (7): 525-547.
- Realo, A., Allik, J. ve Vadi, M. 1997. The hierarchical structure of collectivism. *Journal of Research in Personality*, 31(3): 93-116.
- Robert, C., Lee, W. C. ve Chan, K. 2006. An empirical analysis of measurement equivalence with the INDCOL measure of individualism and collectivism: Implications for valid cross-cultural inference. *Personnel Psychology*, 59 (1): 65-100.
- Roth, P. L. 1994. Missing data: a conceptual review for applied psychologists. *Personnel Psychology*, 47(3): 537-561.
- Schaffer, B. S. ve Riordan, C. M. 2003. A review of cross-cultural methodologies for organizational research: A best-practices approach. *Organizational Research Methods*, 6: 169-216.
- Schimmack, U., Oishi, S. ve Diener, E. 2005. Individualism: A valid and important dimension of cultural differences between nations. *Personality and Social Psychology Review*, 9 (1): 17-31.

- Schwartz, S. H. 1992. Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. *Advances in Experimental Social Psychology*, 25: 1-65.
- Singelis, T. M. 1994. The measurement of independent and interdependent self-construals. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 20: 580-591.
- Singelis, T. M., Triandis, H. C., Bhawuk, D. S., ve Gelfand, M. J. 1995. Horizontal and vertical dimensions of individualism and collectivism: A theoretical and measurement refinement. *Cross-Cultural Research*, 29 (3): 240-275.
- Triandis, H. C. 1989. The self and behavior in differing cultural contexts. *Psychological Review*, 96: 506- 520.
- Triandis, H. C. 1995. *Individualism and collectivism*, Boulder, CO: Westview Press.
- Triandis, H. C. ve Gelfand, M. J. 1998. Converging measurement of horizontal and vertical individualism and collectivism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74 (1): 118-128.
- Üskül, A.K., Hynie, M. ve Lalonde, R. N. (2004). Interdependence as a mediator between culture and interpersonal closeness for Euro–Canadians and Turks. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 35: 174.
- Wasti, S. A. 2003. The influence of cultural values on antecedents of organizational commitment: An individual level analysis. *Applied Psychology: An International Review*, 52 (4): 533-554.
- Xie, J. L., Roy, J. P. ve Chen, Z. G. 2006. Cultural and individual differences in self-rating behavior: An extension and refinement of the cultural relativity hypothesis. *Journal of Organizational Behavior*, 27 (3): 341-364.

Yamaguchi, S. 1994. Collectivism among the Japanese: A perspective from the self. U. Kim, H. C. Triandis, C. Kağıtçıbaşı, S. C. Choi ve G. Yoon (Der.), ***Individualism and collectivism: Theory, method and applications***, (sayfa: 175-188) Newbury Park, CA: Sage.

EK A – BENLİK KURGUSU ÖLÇEĞİ (SCS)

1. Birçok yönden kendine özgü ve başkalarından farklı olmaktan hoşlanırım.
2. Benden yaşça epey büyük olsa bile biriyle tanıştıktan kısa süre sonra ona ilk ismiyle hitap etmekten çekinmem.
3. Grubun üyelerine hiç katılmasam bile tartışmadan kaçınırım
4. İlişkide bulunduğum otoritelere saygı duyarım.
5. Başkaları ne düşünürse düşünsün kendi bildiğimi okurum.
6. Kendileri hakkında alçakgönüllü olan insanlara saygı duyarım.
7. Bağımsız bir kişi olarak davranmanın benim için çok önemli olduğunu hissederim.
8. İçinde bulunduğum grubun menfaati için kişisel çıkarlarımı feda ederim.
9. Yanlış anlaşılmaktansa, doğrudan “hayır” demeyi tercih ederim.
10. Canlı bir hayal gücüm olması benim için önemlidir.
11. Eğitimim ve kariyerimle ilgili plan yaparken anne-babamın tavsiyelerini göz önünde bulundurmam gerekir.
12. Kaderimin çevremdekilerin kaderiyle örülü olduğunu düşünüyorum.
13. Yeni tanıştığım kişilerle muhatap olduğumda açık ve dobra olmayı tercih ederim.
14. Başkalarıyla işbirliği yaptığım zaman kendimi iyi hissederim.
15. Herkesin arasından seçilerek ödüllendirilmek veya övülmek konusunda kendimi rahat hissederim.
16. Kardeşim başarısız olsa kendimi sorumlu hissederim.
17. Çoğu zaman başkalarıyla ilişkilerimin kendi başarılarımdan daha önemli olduğunu hissederim.
18. Bir toplantı sırasında fikirlerimi beyan etmek benim için sorun değildir.
19. Otobüste yerimi amirime teklif ederdim.
20. Kiminle olursam olayım, aynı şekilde davranırım.
21. Benim mutluluğum çevremdekilerin mutluluğuna bağlıdır.
22. Sağlığımın iyi olmasına herşeyden çok değer veririm.
23. Mutlu olmasam bile eğer bir grubun bana ihtiyacı varsa grupta kalırım.
24. Başkalarını nasıl etkilerse etkilesin, kendim için en iyi olanı yapmaya çalışırım.
25. Kendi başımın çaresine bakabiliyor olmak benim için birincil kaygıdır.
26. Grup içinde verilen kararlara saygı göstermek benim için önemlidir.
27. Başkalarından bağımsız olarak bireysel kimliğim benim için çok önemlidir.
28. Grubum içindeki uyumu muhafaza etmek benim için önemlidir.
29. Evde ve işte aynı şekilde davranırım.
30. Kendim farklı şeyler yapmak istesem bile, genelde diğerlerinin yapmak istediklerine uyarım.

EK B – INDCOL ÖLÇEĞİ

YT= Yatay Toplulukçuluk DT= Dikey Toplulukçuluk

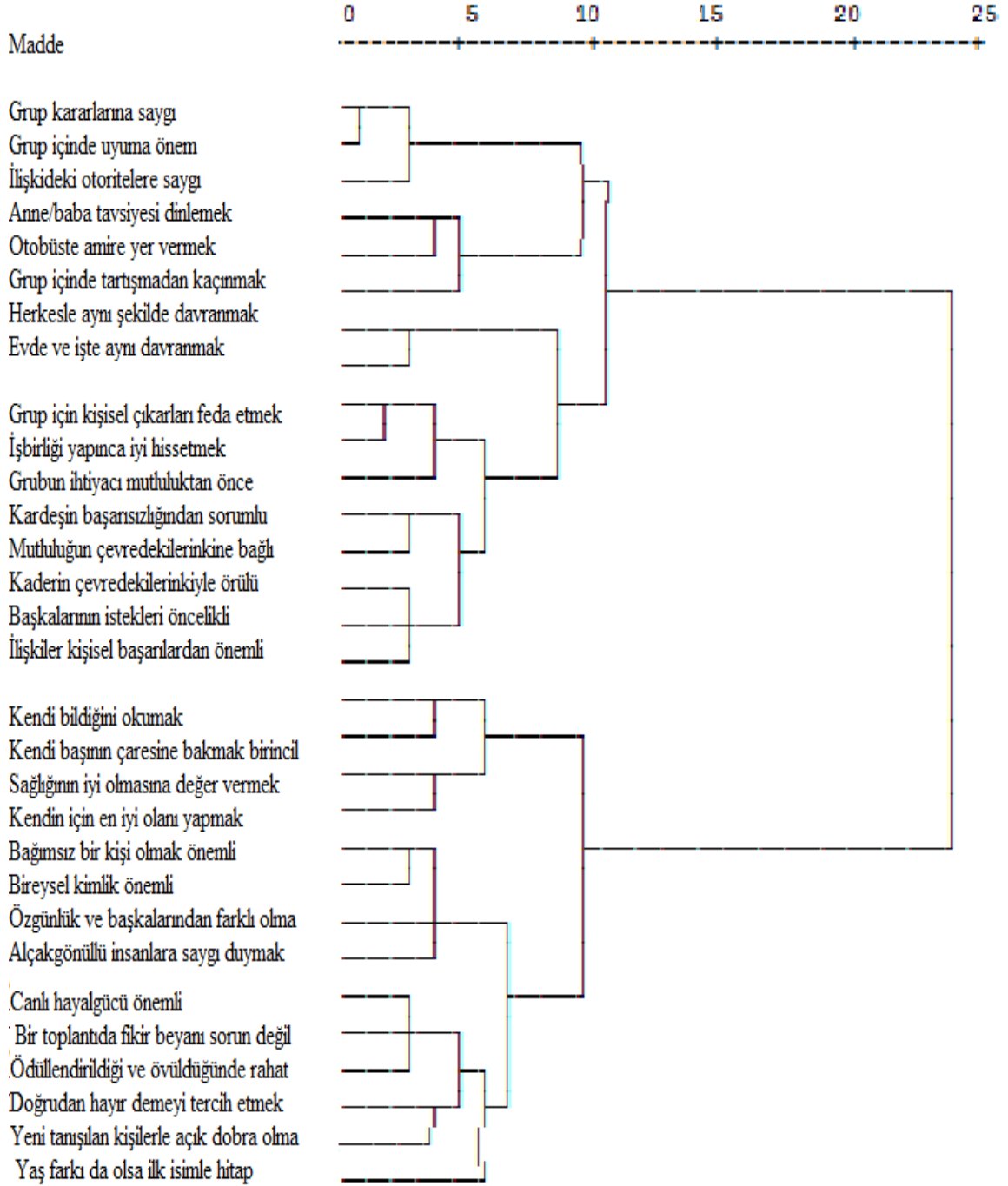
YB= Yatay Bireycilik DB= Dikey Bireycilik

1. (YT) Benim mutluluğum çevremdekilerin mutluluğuna çok bağlıdır.
2. (DB) Kazanmak herşeydir.
3. (YT) Yakın çevrem için kişisel çıkarlarımdan fedakarlık ederim.
4. (DB) Başkaları benden daha başarılı olduğunda rahatsız olurum.
5. (YT) Yakın çevremdekilerin birbiriyle uyumunu muhafaza etmek benim için önemlidir.
6. (DB) İşimi başkalarından daha iyi yapmak benim için önemlidir.
7. (YT) Komşularıyla ufak tefek şeyleri paylaşmak hoşuma gider.
8. (YT) İş arkadaşlarımla iyiliği benim için önemlidir.
9. (DB) Rekabet doğanın kanunudur.
10. (YT) İş arkadaşlarımdan biri ödül kazansa gurur duyarım.
11. (YB) Özgün bir birey olmak benim için önemlidir.
12. (DB) Başkası benden daha başarılı olduğu zaman kendimi gergin ve kamçılanmış hissederim.
13. (YB) Çoğu zaman kendi bildiğim gibi yaşarım.
14. (DT) Yakın çevremde kararlarına saygı göstermek benim için önemlidir.
15. (YB) Başkalarına güvenmektense kendime güvenirim.
16. (DT) Ne fedakarlık gerekirse gereksin aile bireyleri birbirlerine kenetlenmelidirler.
17. (DT) Anne-baba ve çocuklar mümkün olduğu kadar birlikte kalmalıdır.
18. (YB) Başkalarından bağımsız bireysel kimliğim benim için çok önemlidir.
19. (DT) Kendi isteklerimden fedakarlık yapmak gerekirse de aileme bakmak benim görevimdir.
20. (YB) Bireysel kimliğim benim için çok önemlidir.
21. (YB) Ben başkalarından ayrı özgün bir bireyim.
22. (DT) Yakın çevremde çoğunluğun isteklerine saygı gösteririm.
23. (YB) Kendine özgü ve başkalarından farklı olmaktan hoşlanırım.
24. (YT) Bir karar vermeden önce yakın arkadaşlara danışıp onların fikirlerini almak önemlidir.
25. (YT) Maddi güçlük içinde olan bir akrabama imkanlarım ölçüsünde yardım ederim.
26. (DB) Rekabet olmadan iyi bir toplum düzeni kurulamaz.
27. (YB) İnsan hayatını başkalarından bağımsız olarak yaşamalıdır.
28. (DT) Çok hoşuma giden birşeyden ailem onaylamazsa vazgeçerim.
29. (YT) Başkalarıyla işbirliği yaptığım zaman kendimi iyi hissederim.
30. (DB) Başkalarıyla rekabet edebileceğim ortamlarda çalışmak hoşuma gider.
31. (YB) İnsanlara açık ve dosdoğru konuşmayı tercih ederim.
32. (DT) Çocuklara vazifenin eğlenceden önce geldiği öğretilmelidir.
33. (YT) Benim için zevk başkalarıyla vakit geçirmektir.
34. (DB) Başarı hayattaki en önemli şeydir.
35. (YB) Eğer başarılı oluyorsam bu benim yeteneklerim sayesinde.
36. (DT) Yakın çevremle fikir ayrılığına düşmekten hiç hoşlanmam.
37. (DT) Ailemi memnun edecek şeyleri nefret etsem de yaparım.

ÇİZİM 1

Benlik Kurgusu Ölçeği Hiyerarşik Kümeleme Analizi

Dendrogram – Ward Yöntemi İle



ÇİZELGE 1

Benlik Kurgusu Ölçeği Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları- Model Uyum

İstatistikleri

| Model | χ^2 | Sd | χ^2/ sd | GFI | TLI | CFI | RMSEA |
|--|----------|-----|--------------|------|------|------|-------|
| 1-faktör | 827.75 | 405 | 2.04 | 0.66 | 0.29 | 0.34 | 0.09 |
| 2-faktör | 724.07 | 404 | 1.79 | 0.73 | 0.46 | 0.5 | 0.081 |
| 2-faktör (Doğrulayıcı faktör analizine dayanarak eksiltmiş maddeler ile) | 484.96 | 274 | 1.77 | 0.76 | 0.56 | 0.6 | 0.078 |
| 2-faktör (Doğrulayıcı faktör analizi ve güvenilirlik analizine dayanarak eksiltmiş maddeler ile) | 380.36 | 208 | 1.83 | 0.78 | 0.59 | 0.63 | 0.081 |

Not: N = 126. GFI (*Goodness-of-fit index*) = Uyum iyiliği indeksi; CFI (*Comparative fit index*) = Karşılaştırmalı uyum iyiliği indeksi; TLI (*Tucker-Lewis index*) = Tucker-Lewis indeksi; RMSEA (*Root Mean Squared Error of Approximation*) = Kök Ortalama Kare Yaklaşım Hatası.

* p< 0.001.

ÇİZELGE 2

Benlik Kurgusu Ölçeği 2 Faktör Yüklenimleri (2 Faktörlü Çözüm) ve Ölçeklerin

Güvenirlikleri

| Madde | Özerk Benlik | İlişkisel Benlik |
|---|--------------|------------------|
| <i>Evde ve işte aynı davranmak (29)</i> | -0.085 | |
| Bireysel kimlik önemli (27) | 0.51 | |
| Kendi başının çaresine bakmak birincil (25) | 0.285 | |
| <i>Kendin için en iyi olanı yapmak (24)</i> | 0.11 | |
| <i>Sağlığının iyi olmasına değer vermek (22)</i> | 0.207 | |
| Kendi bildiğini okumak (5) | 0.338 | |
| Bağımsız bir kişi olmak önemli (7) | 0.593 | |
| Doğrudan hayır demeyi tercih etmek (9) | 0.298 | |
| Canlı hayalgücü önemli (10) | 0.585 | |
| Yeni tanışılan kişilerle açık ve dobra olmak (13) | 0.313 | |
| Ödüllendirildiği ve övüldüğünde rahat olmak (15) | 0.507 | |
| Bir toplantıda fikir beyanı sorun değil (18) | 0.488 | |
| <i>Herkesle aynı şekilde davranmak (20)</i> | 0.174 | |
| Özgünlük ve başkalarından farklı olmak (1) | 0.46 | |
| Yaş farkı da olsa ilk isimle hitap (2) | 0.226 | |
| Başkalarının istekleri öncelikli (30) | | 0.428 |
| Grup içinde uyuma önem (28) | | 0.603 |
| Grup kararlarına saygı (26) | | 0.606 |
| Grubun ihtiyacı, mutluluktan önce (23) | | 0.438 |
| Mutluluk çevredekilerinkine bağlı (21) | | 0.504 |
| Otobüste amire yer vermek (19) | | 0.285 |
| İlişkiler kişisel başarılarından önemli (17) | | 0.422 |
| Kardeşin başarısızlığından sorumlu (16) | | 0.269 |
| İşbirliği yapınca iyi hissetmek (14) | | 0.555 |
| Kaderin çevredekilerinkiyle örülü (12) | | 0.336 |
| Anne/baba tavsiyesi dinlemek (11) | | 0.209 |
| Grup için kişisel çıkarları feda etmek (8) | | 0.602 |
| Alçakgönüllü insanlara saygı duymak (6) | | 0.299 |
| İlişkideki otoritelere saygı (4) | | 0.329 |
| <i>Grup içinde tartışmadan kaçınmak (3)</i> | | -0.074 |
| Ölçek Güvenirliği (Cronbach Alfa) | 0.63 | 0.72 |

Not: İtalik karakter ile belirtilen faktör yüklenimleri istatistiksel olarak anlamlı değildir.

ÇİZELGE 3a

Benlik Kurgusu Ölçeğinin Demografik Değişkenlerle Korelasyonları

| | Özerk Benlik | İlişkisel Benlik |
|---------------------------------------|--------------|------------------|
| 1. Yaş | 0.05 | -0.05 |
| 2. Cinsiyet (1 = Kadın; 2 = Erkek) | 0.11 | -0.02 |
| 3. Kırsal/ kentsel köken | 0.07 | -0.01 |

ÇİZELGE 3b

Benlik Kurgusu Ölçeğinin İş Müzakereleri İnançları ile Korelasyonları

| | Özerk Benlik | İlişkisel Benlik |
|---|--------------|------------------|
| Müzakerelerde kişi hep karşısındakini memnun etmeyi hedeflemelidir. | -0.09 | 0.19* |
| Müzakerelerde, kişinin kendi isteklerini karşısındaki müzakerecinin iyiliği için feda etmesi önemlidir. | 0.02 | 0.11 |
| Müzakerelerde karşı tarafın ihtiyaçlarını kollamak başarı için elzemdir. | 0.02 | 0.09 |
| Müzakerelerde olanlar kesinlikle kişinin karşı tarafla gelecekteki ilişkisini de etkiler. | -0.02 | 0.12 |
| Müzakerelerde kişisel olunmamalıdır. | 0.07 | 0.14 |
| Müzakerelerde, ilişki her zaman en önce gelir. | 0.03 | 0.17† |
| Müzakere bazen sadece bir kez gerçekleşir ama ilişkiniz ömür boyu devam edebilir. | -0.1 | 0.01 |

† <0.10 çift yönlü test; *p < 0.05 (çift yönlü test)

ÇİZELGE 4

INDCOL Ölçeği Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları- Model Uyum İstatistikleri

| Model | χ^2 | Sd | χ^2/ sd | GFI | TLI | CFI | RMSEA |
|--|----------|-----|--------------|------|------|------|-------|
| 2-faktör (Bireycilik ve toplulukçuluk) | 4089.16 | 628 | 6.51 | 0.79 | 0.55 | 0.58 | 0.07 |
| | 1788.78 | 628 | 2.85 | 0.79 | 0.63 | 0.65 | 0.07 |
| 4-faktör (Dikey ve yatay bireycilik, dikey ve yatay toplulukçuluk) | 3355.16 | 624 | 5.38 | 0.84 | 0.64 | 0.67 | 0.06 |
| | 1643.74 | 624 | 2.63 | 0.8 | 0.67 | 0.69 | 0.064 |
| 3-faktör (Dikey bireycilik alt ölçeği çıkarılmış haliyle) | 1887.81 | 374 | 5.05 | 0.88 | 0.71 | 0.74 | 0.06 |
| | 950.51 | 374 | 2.54 | 0.85 | 0.74 | 0.76 | 0.063 |
| 3-faktör (Eksiltilmiş maddelerle) | 1756.9 | 347 | 5.06 | 0.88 | 0.73 | 0.75 | 0.06 |
| | 889.37 | 347 | 2.56 | 0.85 | 0.75 | 0.77 | 0.063 |

Not: Diyagonalin üstünde N=1093, altında ise N=395 veri setindeki değişkenlerin korelasyonları yer almaktadır. GFI (Goodness-of-fit index) = Uyum iyiliği indeksi; CFI (Comparative fit index) = Karşılaştırmalı uyum iyiliği indeksi; TLI (Tucker-Lewis index) = Tucker-Lewis indeksi; RMSEA (Root Mean Squared Error of Approximation) = Kök Ortalama Kare Yaklaşım Hatası. * p<0.001

ÇİZELGE 5

INDCOL Ölçeği 3-Faktörlü Yapıda Faktör Yüklenimleri ve Ölçeklerin

Güvenirlikleri

| Madde | DT | YT | YB |
|--|-------------|--------------|-------------|
| Yakın çevre için kişisel çıkarlardan fedakarlık (3) | 0.23 (0.41) | | |
| Yakın çevrenin kararlarına saygı (14) | 0.45 (0.56) | | |
| Aile bireyleri birbirlerine kenetlenmeli (16) | 0.63 (0.74) | | |
| Anne-baba ve çocuklar birlikte kalmalı (17) | 0.62 (0.61) | | |
| Aileye bakmak kişisel isteklerden öncelikli görev (19) | 0.66 (0.64) | | |
| Yakın çevredeki çoğunluğun isteklerine saygı (22) | 0.43 (0.48) | | |
| Ailenin onayı yoksa hoşla giden birşeyden vazgeçmek (28) | 0.37 (0.24) | | |
| Çocuklara vazifenin eğlenceden önce geldiği öğretilmeli (32) | 0.44 (0.36) | | |
| Yakın çevre ile fikir ayrılığından hoşlanmamak (36) | 0.29 (0.41) | | |
| Aileyi memnun edecek şeyleri nefret etse de yapmak (37) | 0.33 (0.35) | | |
| <i>Zevk başkalarıyla vakit geçirmektir (33)*</i> | | -0.04 (0.17) | |
| Başkalarıyla işbirliğinin iyi hissettirmesi (29) | | 0.46 (0.48) | |
| İhtiyacı olan akrabaya maddi yardım etmek (25) | | 0.51 (0.62) | |
| Karar vermeden önce yakın arkadaşlara danışmak (24) | | 0.49 (0.54) | |
| İş arkadaşlarından gurur duymak (10) | | 0.60 (0.54) | |
| İş arkadaşlarının iyiliği önemli (8) | | 0.68 (0.65) | |
| Komşularla ufak tefek paylaşımların hoşla gitmesi (7) | | 0.56 (0.47) | |
| Yakın çevredeki birbiriyle uyumu önemli (5) | | 0.49 (0.49) | |
| Mutluluk çevredekiğine bağlı (1) | | 0.35 (0.38) | |
| Özgün birey olmak önemli (11) | | | 0.43 (0.60) |
| Kendi bildiği gibi yaşamak (13) | | | 0.36 (0.39) |
| Başkalarına değil, kendine güvenmek (15) | | | 0.33 (0.33) |
| Başkalarından bağımsız, bireysel kimlik önemli (18) | | | 0.67 (0.64) |
| Bireysel kimlik önemli (20) | | | 0.65 (0.67) |
| Başkalarından ayrı, özgün birey olmak (21) | | | 0.53 (0.39) |
| Kendine özgü ve başkalarından farklı olmak (23) | | | 0.51 (0.46) |
| Hayatı başkalarından bağımsız yaşamalı (27) | | | 0.33 (0.24) |
| Açık ve dosdoğru konuşmayı tercih etmek (31) | | | 0.15 (0.41) |
| Başarı kişisel yetenekler sayesinde (35) | | | 0.27 (0.35) |
| Ölçek Güvenirliği (Cronbach Alfa) | 0.69(0.72) | 0.65(0.70) | 0.68 (0.71) |

Not: Her hücrede ilk rakamlar N=1093, yanında parantez içinde yer alanlar ise N=395 veri setinin faktör yüklenimleridir. * İtalik karakter ile belirtilen faktör yüklenimleri istatistiksel olarak anlamlı değildir.

ÇİZELGE 6

INDCOL Ölçeğinin Diğer Değişkenlerle Korelasyonları

| | Yatay toplulukçuluk | Dikey toplulukçuluk | Yatay bireycilik |
|--------------------------|---------------------|---------------------|------------------|
| Yaş | 0.003 | -0.01 | -0.25** |
| Eğitim düzeyi | -0.004 | -0.10 † | 0.11* |
| Örgüte duygusal bağlılık | 0.2** | 0.27** | -0.08 |
| Örgüte normatif bağlılık | 0.21** | 0.23** | -0.09 |
| İşten Kaytarma | -0.06 | -0.11* | 0.18** |
| Amire Destek | 0.12* | 0.17** | 0.09 |

Not: Diyagonalin üstünde N=1093, altında ise N=395 veri setindeki değişkenlerin korelasyonları yer almaktadır.

† <0.10 çift yönlü test; * < 0.05 çift yönlü test; ** p < 0.01 çift yönlü test